Urmărind firul metaforelor obsedante lună–sunet de corn, concluzia este că fiecare figură luată separat, dar mai cu seamă conjugate, sunt emblematice pentru ambivalenţa viaţă–moarte, fericire–durere, uitare de sine–palpitul enigmatic al trăirii absolute (p. 141). Cartea relevă documentare vastă şi înclinaţie spre analiză lucidă, o înţelegere a poeziei care decurge din două direcţii: semnificaţiile desprinse de alţi autori şi cele desprinse din propria lectură, avizată, a textului poetic integral, contribuind substanţial la cunoaşterea profunzimii poeziei eminesciene.

FELICIA ŞERBAN
Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu”
Cluj-Napoca, str. Emil Racoviţă, 21

CAMELIA UŞURELU, *Categoria factitivului în limba română*, Editura Universităţii din Bucureşti, 2005, 216 p.

Lucrarea Cameliei Uşurelu, *Categoria factitivului în limba română,* marchează un moment important în istoria cercetărilor de acest tip.

Structurată în şase capitole, fiecare cu mai multe subcapitole, îmbinând demersul inductiv cu cel deductiv, într-o confruntare a elementelor teoretice cu analiza faptelor de limbă înregistrate, lucrarea are drept obiectiv studierea verbelor „factitive/cauzative privite atât sintactic, cât şi semantic” (p. 9).

În capitolul I, intitulat *Perspective de abordare teoretică şi metodologică a verbelor factitive*, se conturează reperele teoretice ale lucrării, ce se bazează pe un număr de contribuţii anterioare, româneşti şi străine, privitoare la problema cauzativelor şi de lucrări fundamentale, ilustrative pentru diverse orientări teoretice: perspectiva tradiţională, teoria generativ-transformaţională, perspectiva funcţionalistă, perspectiva tipologică, perspectiva pragmatico-semantică, perspectiva cognitivă. Atenţia autoarei se centrează asupra lucrărilor străine care se referă tangenţial la factitive (Noam Chomsky, Guglielmo Cinque, Jane B. Grimshaw, Charles Fillmore, John Lyons, A. J. Greimas şi J. Courtés, Bernard Pottier etc.) şi asupra unor lucrări de gramatică contrastivă (Mihaela Romaşcanu, Alexandra Cuniţă, Maria Manoliu-Manea).

Se acordă un spaţiu larg perspectivei tipologice (Bernard Comrie), cauzativitatea fiind considerată, din acest punct de vedere, unul dintre parametrii ce dau seamă de tipurile structurale de limbi. Pornind de la observaţiile autorilor ce au studiat funcţionarea parametrului cauzativităţii, Camelia Uşurelu introduce consideraţii privitoare la situaţia din limba română în comparaţie cu alte limbi. Concluzia la care se ajunge este că „din perspectivă tipologică, româna nu se deosebeşte de celelalte limbi romanice în ceea ce priveşte exprimarea situaţiei cauzale” (p. 27).

Din cadrul propus de gramatica cognitivă, autoarea îşi focalizează atenţia asupra direcţiei teoretice deschise de Leonard Talmy şi William Croft, care concep evenimentul ca macrostructură cauzală (p. 28-32). Deşi preia din teoria cognitivă concepte de bază („cauzalitate voliţionară”, „cauzalitate inductivă”, „cauzalitate fizică”, „cauzalitate afectivă”, „proces cauzativ”, „proces eventiv”), Camelia Uşurelu se distanţează, în analiza sa, de această abordare care ar determina „o lărgire nejustificată a clasei cauzativelor” (p. 31).

Capitolul al doilea, *Definirea conceptului „cauzativ/factitiv”. Cauzativizarea*, are ca punct de plecare situarea factitivelor în cadrul clasei verbului: cauzativele reprezintă o clasă sintactico-semantică lipsită de omogenitate. Clasa cauzativelor este eterogenă atât din punct de vedere sintactic (înglobează verbe bivalente sau trivalente), cât şi semantic (cauzativele pot fi verbe momentane sau durative, verbe de acţiune sau de devenire). Ceea ce uneşte cauzativele este prezenţa semului [+Cauzativ], care poate fi inerent (existent în matricea semantică originară a verbului) sau dobândit (în urma încorporării unui verb operator în matricea semantică a verbului, deci în urma cauzativizării)

(p. 38). Cauzativele sunt definite pe baza unor trăsături semantice ([+Schimbare], [+Dinamism], [+Control]), opunându-se verbelor de stare şi celor eventive (p. 36). În cazul verbelor cauzative, autoarea observă că „predicatul nuclear" încorporat în matricea unui lexem de bază este *a face* (spre deosebire de eventive care încorporează „predicatul nuclear" *a deveni*). Prin urmare, transformarea cauzativă nu duce la încorporarea a două „predicate nucleare" (*a face* şi *a deveni*), dar imprimă construcției de bază trăsătura [+Dinamic] existentă în matricea semantică a operatorului *a face*. Privită din perspectiva semanticii prototipului, construcția cauzativă cu operatorul *a face* are caracter prototipic. La nivel sintactic, analiza se organizează, în continuare, în jurul conceptelor Temă/Remă şi are în vedere toate tipurile de verbe cauzative, discutate în raport cu structura lor actanțială.

În capitolul al treilea, *Clase de verbe cauzative (factitive)*, se porneşte de la definiția cauzalității din perspectivă tipologică şi de la prezentarea modalităților de exprimare a cauzalității în limba română. Cauzalitatea poate fi exprimată prin mijloace lingvistice în structura de suprafață: un verb cauzativ ergativ (*Seceta seacă fântânile*.), lexical (*Vântul a doborât copacul*.) sau morfologic (*Produsele cosmetice au întinerit-o*.) ori un operator cauzativ urmat de un alt verb, în cazul construcțiilor *perifrastice (Vântul a făcut copacul să cadă*.). Mijloacelor lingvistice li se adaugă o altă posibilitate de exprimare a cauzalității, cea de natură pragmatică, care „constă în ștergerea unora dintre elementele componente ale construcției cauzative în structura de suprafață" (p. 46) (*Mi-am pingelit pantofii*.).

În subcapitolele III.2, III.3, III.4 şi III.5 se discută pe larg cauzativele ergative, cauzativele lexicale, cele perifrastice şi cele morfologice. După prezentarea caracteristicilor sintactice şi semantice ale fiecărui tip de cauzative, sunt inventariate verbele care se încadrează în cele patru subclase. Inventarele se bazează pe dicționarele importante ale limbii române şi pe un corpus bogat de texte româneşti, vechi şi moderne, din stiluri funcționale şi registre diferite. Varietatea şi bogăția materialului i-au permis autoarei, pe lângă detalierea tipologiei, descrierea atentă a fiecărui tip de cauzative, precum şi urmărirea dinamicii claselor, cu observarea în diacronie a productivității diverselor tipare.

Autoarea aduce noutăți de interpretare şi de inventar pentru clase puțin analizate anterior. Astfel, inventarul cauzativelor lexicale este mult îmbogățit, fiind obținut din examinarea definițiilor lexicografice ale verbelor: *a arăta* „a face să vadă", *a doborî* „a face să cadă", *a convinge* „a face să recunoască" etc. De remarcat faptul că, în structura de adâncime a unora dintre verbele cauzative lexicale, se poate întâlni şi un verb tranzitiv (*a arăta* „a face ***să vadă***", *a anunța* „a face ***să cunoască***", *a explica* „a face ***să înțeleagă***", *a învăța* „a face ***să ştie***", *a informa* „a face ***să afle***"), ceea ce contravine definiției clasice a cauzativizării. Prin urmare, Camelia Uşurelu consideră că, „în plan sintactic, efectul cauzativizării constă în mărirea numărului de actanți: verbul monovalent din construcția de bază devine bivalent în construcția cauzativă transformată, iar verbul bivalent devine trivalent" (p. 81).

Chiar şi pentru clasele de cauzative mai detaliat analizate în lucrările anterioare, cum ar fi cauzativele morfologice, sunt semnalate noi procedee şi noi afixe lexicale derivative care duc la formarea de verbe cauzative (*a ogorî* „a face să devină ogor" – sufixul *-î* ataşat unui radical substantival; *a decepționa* „a cauza cuiva o decepție" – sufixul -*iona* ataşat unui radical substantival; *a gazifica* „a transforma în gaz" – sufixul -*ifica* ataşat unui radical substantival etc.).

Detalierea şi extinderea cea mai amplă priveşte clasa cauzativelor analitice sau perifrastice, pentru care analiza semică a operatorilor cauzativi a permis inventarierea unei clase extrem de bogate (70 de operatori) şi stabilirea unor subtipuri noi. În structura semică a operatorilor cauzativi inventariați intră un sem comun, „a face", şi un sem suplimentar: „stimul" (*a îndemna, a stimula*), „acțiune prin forță" (*a forța, a sili, a constrânge, a obliga*), „rugăminte" (*a ruga, a implora, a conjura*), „solicitare" (*a solicita, a cere, a pretinde*), „sugestie" (*a sugera, a sfătui*) etc. Descrierea tiparului perifrastic nu este realizată numai din perspectivă semantică, ci şi sintactică, stabilindu-se deosebirea de comportament dintre operatorii cauzativi cu statut pur lexical şi operatorul *a face*, cu statut semigramaticalizat. În finalul subcapitolului, autoarea adaugă considerații asupra preferinței pentru anumite tipare cauzative.

Interesantă prin modul de abordare este şi relaţia dintre cauzativ şi eventiv, care constituie subiectul celui de-al patrulea capitol. Analiza realizată de Camelia Uşurelu se înscrie pe linia semanticii generative şi a gramaticii cognitive. Majoritatea cauzativelor româneşti au pereche eventivă (*a ieftini / a se ieftini; a încălzi / a se încălzi; a înnebuni / a se înnebuni*). Puţine sunt cauzativele fără pereche eventivă (*a îmbăla, a împăgâna*) şi eventivele fără pereche cauzativă (*a însuri, a înstela*).

În capitolul al cincilea, autoarea se opreşte la nominalizarea formaţiilor verbale cauzative, înregistrând, pe lângă fenomene comune nominalizării, şi diferenţe între diversele tipuri de cauzative. Cu toate că majoritatea factitivelor ergative, morfologice şi lexicale admit nominalizarea, sunt prezentate şi situaţii în care nu este admisă nominalizarea de tip „acţiune – proces", în schimb este posibilă nominalizarea de tip „rezultat". Privită în plan sintactic, nominalizarea determină neutralizarea opoziţiei tranzitiv/intranzitiv, în timp ce, în plan semantico-sintactic, diferenţa dintre factitiv şi eventiv este anulată (p. 203). Cercetătoarea ajunge astfel la concluzia că verbele factitive sunt eterogene şi din perspectiva nominalizării.

Ultimul capitol (*Dinamica factitivelor în limba română actuală*) se opreşte asupra procedeelor de „cauzativizare" care au drept rezultat cauzative ergative sau morfologice cu efect stilistic (*a amorţi* „a face să amorţească", *a durea* „a face să doară", *a exista* „a face să existe", *a bivolariza* „a face să aparţină lui Bivolaru", *a feseniza* „a face să aparţină F.S.N.-ului" etc.). Acest capitol are meritul de a ilustra productivitatea ridicată a procedeelor de cauzativizare în româna actuală, cu precădere în limbajul poetic şi în cel publicistic.

În concluzie, putem afirma că, prin cercetarea pe care Camelia Uşurelu ne-o propune, literatura română de specialitate s-a îmbogăţit cu o reuşită monografie a factitivului românesc.

MARIA ALDEA
Universitatea „Babeş-Bolyai"
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31

DANA-MARINA DUMITRIU, *Metafora alimentară în expresiile franceze*, Craiova, Editura AIUS, 2003, 200 p.

Asistăm în ultimul timp la o diversificare a direcţiilor de cercetare în lingvistică, ceea ce implică o revalorizare şi o reinterpretare a faptelor de limbă. Abandonând aşa-zisa analiză tradiţionalistă, Dana-Marina Dumitriu ne oferă, de această dată, un studiu nu numai bine structurat, dar şi plin de învăţăminte atât lingvistice, cât şi „*culinare*".

Nu e prima dată când ne convinge de acest lucru, căci studiile sale anterioare, *Précis de phraséologie* (2000), *Les expressions françaises à croquer* (2000) sau *Convergence et divergence phraséologiques* (2000), atestă faptul că autoarea cunoaşte foarte bine domeniul său de investigaţie, şi anume frazeologia. Nu avem de-a face doar cu o analiză de suprafaţă a frazeologismelor, ci cu un demers bine închegat, în care se regăsesc nişte constante puse în valoare ori de câte ori se iveşte ocazia.

Metafora alimentară în expresiile franceze e o carte care se citeşte cu „un cuţit şi o furculiţă" în mână, deoarece se arată apetisantă încă de la primele pagini. Aşa cum remarca şi prefaţatorul studiului, conf. univ. dr. Sanda Stavrescu, „lucrarea are avantajul de a satisface curiozitatea cititorului modern, fericit că i se deschide o lume printr-o singură expresie, pe care o credea banală, dar căreia îi poate simţi conotaţiile şi dezvoltările, caracterul deschis şi multiplicativ" (p. 5).

Nu e o lucrare care se adresează doar vorbitorilor de limba franceză, deoarece cititorul găseşte, pe lângă numeroasele expresii româneşti, şi trimiteri la alte limbi, cum ar fi spaniola, italiana şi engleza, ceea ce demonstrează că Dana-Marina Dumitriu îşi propune o deschidere atât spre